

УДК 658

*Олександр Чередниченко
Анастасія Чередниченко*

**АНАЛІЗ СВІТОВОГО ДОСВІДУ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ,
РОЛЬ ТА ОСНОВНІ ВИМОГИ ЩОДО ДІЯЛЬНОСТІ
СЛУЖБ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

Розглядається роль та місце підрозділів служб безпеки в системі будівельної галузі, їх основні завдання в сучасних умовах. Аналізується історичний та іноземний досвід функціонування приватних служб безпеки.

Ключові слова: служба безпеки підприємства, системи безпеки, структура служби безпеки підприємства, приватні служби безпеки.

Рассматривается роль и место подразделений служб безопасности в системе строительной отрасли, их основные задачи в современных условиях. Анализируется исторический и зарубежный опыт функционирования частных служб безопасности.

Ключевые слова: служба безопасности предприятия, системы безопасности, структура службы безопасности предприятия, частные службы безопасности.

The role and place of security services in the system of the building industry, have been considered. The historical and international experience functioning of private security services have been analyzed.

Keywords: security companies, security systems, the structure of security companies, private security services.

Будівельна галузь України є віддзеркаленням процесів в економічній сфері держави, а також локомотивом, здатним покращити її економічне становище.

У 2012 р. підприємствами країни виконано будівельних робіт на суму 62,3 млрд грн., що в порівнянних цінах становить 86,2% до обсягів будівництва у 2011 р. Обсяги будівельних робіт виконані підприємствами з будівництва будівель і споруд скоротилися на 16,5%, установлення інженерного устаткування будівель та споруд – на 5,5%, завершення будівництва – на 9,4%, оренди будівельної техніки з оператором – на 17,1%. Водночас обсяги будівельних робіт виконані підприємствами з підготовки будівельних ділянок зросли на 5,5%. Зменшили обсяги робіт підприємства з будівництва будівель (на 14,5%), доріг, аеродромів та

© Чередниченко О. Ю., Чередниченко А. О., 2013

улаштування поверхні спортивних споруд (на 27,6%), мостів, шляхових естакад, тунелів і метрополітену (на 35,5%), магістральних і місцевих трубопроводів, ліній зв'язку та енергопостачання (на 15,0% та на 14,7% відповідно). Водночас збільшили обсяги робіт підприємства, що здійснюють будівництво підприємств енергетики, добувної та обробної промисловості (на 5,3%), будівництво водних споруд (на 31,7%) [11].

Наведені статистичні дані свідчать про загострення кризових явищ в економіці держави, посилення конкурентної боротьби на ринку будівельної галузі, в тому числі з використанням заходів недобросовісної конкуренції. Фахівці не виключають нових банкрутств, рейдерських атак та інших явищ, що негативно впливають на економічну безпеку будівельних підприємств.

Більшість науковців визначають сьогодні економічну безпеку як такий стан національної економіки, який забезпечує стабільне функціонування виробництва, кредитно-фінансової і банківської системи, задовольняє матеріальні потреби держави, суспільства і особи, здійснює їх захист від зовнішніх та внутрішніх загроз [3].

Середовище, в якому працює підприємство, потребує постійної роботи управлінського персоналу над удосконаленням рішень щодо забезпечення його економічної безпеки. Забезпечення безпеки підприємства чи установи покладено на службу безпеки підприємства (далі СБ підприємства).

Аналіз основних наукових досліджень з фінансово-економічної безпеки підприємств показав, що на сьогодні збільшувалась кількість наукових праць, що спрямовані на оцінку досвіду подолання кризового стану та здійснення антикризового фінансового управління суб'єктів господарювання, які знайшли увагу у наукових працях Б. Дратвер, В. Колесняк, А. Крисіна, П. Літвіна, О. Сатановського. Значна кількість наукових праць присвячена визначенню нормативно-правових засад регулювання неспроможності підприємств, що знайшли увагу у наукових працях З. Варналія, М. Федоріна, Л. Кузнецова, В. Кулешова, І. Мінакієва, О. Свіріденко та ін. Проте поза межами наукових досліджень залишається проблема діяльності служб безпеки підприємств будівельної галузі в сучасних умовах.

Визначення ролі, завдань, структури підрозділів СБ будівельної галузі.

Історія виникнення приватної охоронної і детективної діяльності пов'язується з Францією, коли відбувся значний ріст шахрайства в комерційній діяльності.

Штат приватних агентств безпеки формувался із людей, які мають стаж роботи в правоохоронних органах, такі люди мали великий багаж знань, відрізнялись високим професіоналізмом, що дозволяло їм легко впоратись із будь-яким складним завданням.

Історія українських приватних служб безпеки розпочалась після розпаду Радянського союзу. Однак, у зв'язку з відсутністю законодавчого врегулювання їх статусу, відсутністю чітких прав та обов'язків, багато з них не мають можливості ефективно виконувати свою діяльність [10].

Дослідження закордонного досвіду свідчить, що в іноземних державах виникають нові вимоги з боку суспільства до забезпечення правопорядку. У багатьох країнах дедалі більше орієнтуються не лише на поліцейські органи, а й на широке використання для правоохоронних цілей приватних детективних і охоронних служб. Світовий досвід переконує, що не всі види правоохоронних функцій у належному обсязі можуть виконувати державні органи [9].

Послугами зазначених служб користуються не лише приватні особи, а й державні органи. Наприклад, у США атомні електростанції охороняються приватною

охоронною фірмою «Вокенхат корпорейшн». Вона спеціалізується на охороні надсекретних об'єктів, які належать як державі, так і найбільшим корпораціям; приватна фірма «Локенхад» забезпечує будівництво й охорону в'язниць. Діяльність таких організацій вигідна для держави, оскільки вони не беруть з бюджету коштів, а навпаки, поповнюють його, сплачуючи податки [5].

У Великій Британії одна з найбільших приватних служб безпеки «Сек'юрикор» забезпечує охорону банків, приміщень фірм, коштів і коштовностей під час їхнього перевезення, а також осіб, які підлягають депортації. За виконання послуг Міністерство внутрішніх справ цієї країни щорічно сплачує приватним охоронцям і детективам один мільйон фунтів стерлінгів [5].

У США приватні охоронно-розшукові бюро вперше почали широко використовуватися на початку 30-х років, коли розгул злочинності, особливо в Нью-Йорку і Чикаго, набув загрозливих масштабів. Після Другої світової війни приклад США перейняли багато інших країн, і сьогодні в усьому світі функціонують десятки тисяч різних приватних розшукових бюро і служб безпеки.

У Канаді діяльність приватних охоронних організацій регулюється спеціальними актами, які є складовими частинами законодавства провінцій. Кожна провінція, виходячи з місцевої специфіки, розробляє і приймає свої акти, в яких обумовлено умови створення й функціонування недержавних охоронних підприємств.

Приватні служби безпеки у Німеччині поділяються на дві групи:

- агентства, що надають фірмам і державним установам послуги із забезпечення безпеки об'єктів і осіб, які підлягають фізичній охороні;
- підрозділи охорони виробництва, створені самими фірмами й установами.

Питання контролю за діяльністю приватних служб безпеки та охоронних структур, їхнім оснащенням зброєю і спецтехнікою, збереженням ними службової таємниці й секретів фірм-клієнтів регулюються нормативними документами федерального міністерства господарства

У липні 1988 р. Держрада КНР затвердила Положення про приватні служби безпеки, розроблене міністерством громадської безпеки. Цей нормативний акт регламентує правовий статус приватних охоронних підприємств як госпрозрахункових і економічно самостійних організацій, що діють за контрактами, які укладаються з підприємствами й організаціями різних форм власності, так і тих, які співпрацюють з державними правоохоронними структурами. Досвід минулого свідчить про ефективність роботи приватних охоронних підприємств у сфері охорони об'єктів і певних громадян, консалтингових послуг, а також забезпечення громадського порядку під час проведення масових заходів [6].

Аналіз інформації дає підстави зробити висновок про те, що приватні детективні бюро й служби безпеки в розвинутих країнах надають істотну допомогу місцевим правоохоронним органам у боротьбі з організованою злочинністю, порушеннями громадського порядку, промисловим шпигунством, шахрайством у бізнесі тощо.

Слід звернути увагу на досить довгий список завдань, які вирішують іноземні приватні охоронні служби. Крім суто поліцейських функцій (захист життя і власності громадян, запобігання і розкриття злочинів, контроль за технічним станом транспортних засобів), вони забезпечують перепускний режим, пожежну безпеку на підприємствах і в офісах, ведуть боротьбу з промисловим шпигунством і витоком інформації (контррозвідка), збирають відомості про конкуруючі фірми й осіб, що претендують на звільнені посади (розвідка), проводять розслідування причин

виробничих аварій і травм. Приватні охоронно-розшукові фірми в США щорічно приносять державі понад 9 млрд доларів прибутку [5].

У промислово розвинутих країнах на утримання служб безпеки виділяється до 20% місцевих прибутків за рік, які охоронна фірма витрачає на:

- утримання фізичної охорони до 50%;
- утримання технічної охорони до 30%;
- інші способи забезпечення охорони та безпеку підприємства до 20%.

Своєрідною є діяльність приватних охоронних підприємств у Російській Федерації. Нині в Росії зареєстровано близько 10 тис. приватних охоронних агентств, у яких працює майже 400 тис. співробітників. За оцінкою президента Асоціації ветеранів групи «Альфа» і Російського союзу підприємств безпеки С. Гончарова, це здебільшого саме ті приватні охоронні підприємства, що за минулі роки відвоювали цей сегмент ринку у кримінальних структур, бандитських «дахів». Більшість російських приватних охоронних підприємств працює за досить поширеними напрямками, здійснюючи охорону (зокрема технічну й пожежну) закладів середнього і малого бізнесу, надаючи їх власникам особисту охорону, юридичну підтримку у разі повернення боргу тощо [9].

Сформована світова практика діяльності недержавних служб безпеки підприємств, тенденції її розвитку в умовах формування ринкових відносин дають змогу визначити такий перелік основних охоронних послуг і дій, спрямованих на зміцнення економічної безпеки:

- фізична охорона об'єктів і приватних осіб з використанням сучасних технічних засобів та спеціального обладнання;
- забезпечення інформаційної безпеки недержавних суб'єктів економічних відносин;
- інформаційно-аналітичне забезпечення підприємницького ризику і захист комерційної таємниці;
- надання консультацій керівникам діючих підприємств і комерційних організацій з практичних питань комплексної безпеки;
- забезпечення безпеки комерційних об'єктів міської інфраструктури;
- участь у забезпеченні безпеки державних підприємств, різноманітних виставок, форумів, конгресів, симпозіумів, творчих фестивалів тощо;
- спільне з патрульно-постовою службою органів внутрішніх справ патрулювання в районах міста (за місцем реєстрації служби безпеки підприємства).

Проведений аналіз функціонування приватних служб безпеки і охоронних підприємств (у деяких зарубіжних державах) дає підстави стверджувати, що приватні охоронні організації в цих державах посідають чільне місце в системі органів, які здійснюють профілактику правопорушень. Суб'єкти економіки не зможуть забезпечити ефективного функціонування своєї організації без комплексного підходу до питань безпеки [8].

Одним із напрямів цього процесу є організація системи безпеки на підприємстві. У зв'язку з цим підприємства створюють власні або використовують міжвідомчі служби безпеки [7].

Міжоб'єктні служби безпеки, як правило, спеціалізуються або тільки на режимно-охоронних послугах (охорона будівель, споруд, транспорту, окремих працівників підприємств, установ, членів їх сімей тощо), або на економічних, правових чи консультаційних. Клієнтами таких служб є сукупність малих та середніх підприємств, організацій та установ, для яких важко утримувати власні служби

безпеки. Більш великі підприємства, до яких відносяться більшість корпорацій, підприємств будівельної галузі, як правило, створюються власні служби безпеки.

Структура цих підрозділів залежить від рівня становлення підприємства, масиву питань, вирішення яких покладає на ці служби керівництво організації. В структурі типових служб безпеки повинні обов'язково бути підрозділи, до функцій яких входять такі елементи системи безпеки, як:

- розвідка, контррозвідка з економічних та інших питань;
- внутрішня безпека, режим діловодства, моніторинг факторів ризику;
- режим проходу на об'єкт та охорону його будівель, територій і споруд;
- фізична безпека персоналу;
- протипожежна безпека;
- технічна безпека (робота охоронно-технічного обладнання; захист засобів зв'язку, комп'ютерних систем та інших комунікаційних мереж; радіаційно-хімічна безпека, цивільна оборона);
- безпека перевезень;
- інформаційно-аналітична робота;
- експертна перевірка механізму системи безпеки.

Для ефективного виконання перерахованих функцій важливо врахувати такі допоміжні елементи системи безпеки, як:

- ❖ система повідомлення про екстрений збір;
- ❖ типове планування дій особового складу служби безпеки, персоналу організації в критичних ситуаціях;
- ❖ нормативне регулювання питань безпеки;
- ❖ режим ділових зустрічей та переговорів;
- ❖ взаємодія з правоохоронними органами;
- ❖ навчальна підготовка особового складу СБ;
- ❖ навчальна підготовка персоналу об'єкта з питань безпеки.

Схематично структуру служби безпеки підприємства (або СБП) можна представити наступним чином (рис. 1):

Розподіл обов'язків серед підрозділів СБП може бути представлений наступним чином.

Служба охорони:

- забезпечення на підприємстві діючого розпорядку;
- організація охорони та забезпечення фізичної безпеки об'єктів підприємства;
- забезпечення фізичної безпеки керівника підприємства, керівного складу та інших важливих фахівців, а при необхідності і членів їх родин;
- забезпечення швидкого реагування на не правові дії з боку сторонніх осіб та своїх співробітників (погрози, шантаж);
- попередження терористичних акцій та диверсій (починаючи від крадіжки або знищення інформації до посягань на вбивство);
- співробітництво та контакти з державними структурами, приватними особами та фірмами в рамках забезпечення охорони підприємства та співробітників.

Служба збору інформації:

- ✓ збір інформації про партнерів та конкурентів, їх фінансові можливості, наміри;
- ✓ збір інформації про вплив зовнішнього середовища підприємства;

- ✓ збір конфіденційної інформації про суб'єктів, які можуть загрожувати економічній безпеці підприємства;
- ✓ організація взаємодії з органами внутрішніх справ та Службою Безпеки України;
- ✓ передача зібраної інформації в службу аналізу.

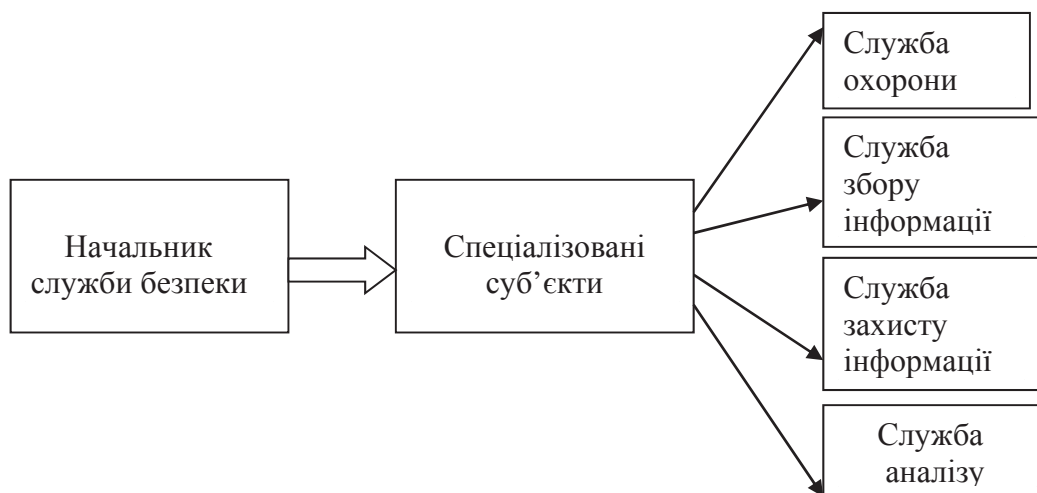

Рис.1. Структура служби безпеки підприємства

Служба захисту інформації (контррозвідка):

- організація на підприємстві діючих режимів (режим конфіденційного діловодства, режим допуску співробітників та сторонніх осіб до конфіденційної інформації, режим проведення ділових перемовин, режим збереження та знищення конфіденційної інформації);
- навчання персоналу основам безпеки, стосовно конкретних службових обов'язків кожного співробітника. Постійний контроль рівня внутрішньої безпеки;
 - вияв та блокування каналів можливого нанесення економічного збитку;
 - протидія технічним засобам промислового шпіонажу;
 - зв'язок із засобами масової інформації.

Служба аналізу та прогнозування:

- аналіз інформації, що поступила, про всі негативні дії, які здатні дестабілізувати діяльність підприємства. Напрацювання рекомендацій керівнику служби безпеки та директору підприємства про можливі дії для локалізації наслідків та мінімізації втрат;
- аналіз інформації про методи роботи служб безпеки інших підприємств та державних структур, розробка нових методів та шляхів удосконалення функціонування служби безпеки підприємства.

У нормативних документах, які визначають організацію діяльності служб безпеки підприємств, виокремлюються конкретні об'єкти, які підлягають захисту від потенційних загроз і протиправних посягань. До них належать:

- персонал (керівники; персонал, який володіє інформацією, що становить комерційну таємницю підприємства);

- матеріальні цінності та фінансові кошти (приміщення, споруди, устаткування, транспорт; валюта, коштовні речі, фінансові документи);
- інформаційні ресурси з обмеженим доступом;
- засоби та системи комп'ютеризації діяльності підприємства;
- технічні засоби та системи охорони й захисту матеріальних та інформаційних ресурсів.

Вищенаведені структура побудови служби безпеки підприємства, алгоритм її діяльності та основні завдання є оптимальними для структур будівельної галузі та дозволяє вирішувати практично весь спектр завдань з виявлення і блокування загроз та ризиків. Вітчизняний досвід створення «пірамід» на будівельному ринку, «нечистоплотність» підрядних організацій, окремих фінансово-кредитних установ, збільшення рейдерських атак та недоброякісних поглинань свідчить про особливу роль в забезпеченні безперебійного функціонування будівельних саме служб безпеки підприємств. Слід зазначити, що в сучасних умовах організація фізичної охорони об'єктів та засобів, обладнання, будівельних майданчиків є недостатніми заходами. Діяльність підрозділів аналізу та прогнозування, технічного захисту інформаційних ресурсів, промислової розвідки і контрозвідки набуває особливого значення та стає більш важливим завданням. Саме своєчасне надання інформації, аналітичних викладів, прогнозів дозволяє керівництву установи чи підприємства прийняти правильне управлінське рішення, уникнути збитків, значної економічної шкоди, попередити конкурентів на ринку надання будівельних послуг і т. інше. В той же час, в умовах фінансової кризи не всі великі підприємства галузі, окрім корпорацій (холдингів чи груп підприємств крупних підприємств) здатні фінансувати в повному обсязі діяльність власних служб безпеки. Тому, більшій частини з них доцільніше користуватися послугами міжвідомчих служб безпеки чи використовувати власні служби безпеки в «скороченому вигляді» (обмежившись охороною, заходами з захисту інформації, контролю стосунків з підрядниками).

Таким чином, побудова служб безпеки за принципом лише охоронної діяльності чи у такому вигляді як це було наприкінці 20-го століття в умовах СРСР є малоефективним, не здатним щодо відповіді на сучасні ризики та економічно не доцільним явищем. Ефективне виконання своїх функцій служба безпеки підприємства може здійснювати лише за умови її модернізації за сучасними вимогами, на підставі світових стандартів, з урахуванням напрацьованого правоохоронними органами досвіду. А також залучення до процесу забезпечення економічної безпеки працівників усіх структурних підрозділів підприємства та зовнішніх суб'єктів безпеки, адже ні одна служба безпеки не в змозі самостійно захистити підприємство від негативного впливу зовнішнього середовища, не виважених дій керівництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про охоронну діяльність». – [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
2. Дратвер Б. Основи підприємницької діяльності: Навчальний посібник / Б. Дратвер, М-во освіти і науки України, Кіровоградський держ. пед. ун-т ім. В.Винниченка. – Кіровоград, 2003. – 186 с., с. 145-146
3. Економіка підприємства: Навчальний посібник / П.В. Круш, В.І. Подвігіна, Б.М. Сердюк та ін. – К.: Ельга-Н: КНТ, 2007. – 777 с., с. 582-583
4. Варналій З. Основи підприємництва: Навчальний посібник / Захарій Варналій. – 3-тє вид., виправл. і доп. – К.: Знання-Прес, 2006. – 350 с., с. 268-271.

ІНШІ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

5. *Каленяк В.* Приватна охоронна діяльність: зарубіжний досвід та можливість його використання в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.info-prensa.com/article-87.html>
6. *Крысин А.* Частные службы безопасности КНР / А. Крысин // Частный сыск. Охрана. Безопасность. — 1995. — № 1. — С. 89–90.
7. *Литвин О.П.* Організаційно-правові засади безпеки підприємництва і проблеми з провадженням охоронної діяльності суб'єктів недержавної форми власності. / О.П. Литвин – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.antiterunity.org/ru>
8. *Основи підприємницької діяльності: Навчальний посібник/ Борис Дратвер, Наталія Пасічник, Дмитро Закатнов та ін.;* М-во освіти і науки України, АПН України, Ін-т проблем виховання. – Кіровоград, 2004. – 223 с., с. 117-119
9. *Сатановський О.* Недержавна служба безпеки захищає бізнес: (Бесіда з віце-президентом Федерації недерж. служби безпеки України) / О. Сатановський // Час-Тіме. — 1999. — 2 березня. — С. 7.
10. *Федорін М.* Правове регулювання питань забезпечення безпеки у сфері підприємництва. Стаття. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>
11. *Світлоока В.Ф.* Загрози економічній безпеці країни та роль економічної експертизи в їх зменшенні / В.Ф. Світлоока // Економіка та держава. – 2013. – № 1. – С. 80-83.